

TÜRKİYE'DEKİ TURİZM EĞİTİM SİSTEMİ VE AVRUPA BİRLİĞİ SÜRECİNDE OLASI GELİŞMELER

*Şehnaz DEMİRKOL

**Elbeyi PELİT

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'deki uygulanan turizm eğitim sistemi bağlamında turizm eğitiminin yapısı işleyişi ve belli başlı sorunları tartışılarak Türk Turizm Eğitim Sistemi'nin Avrupa Birliği'nin Turizm Eğitimi sistemi ile karşılaştırılmasına ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde yapılması gerekenlere ilişkin olası gelişmelere yer verilmiştir.

Türkiye'de uygulanmakta olan mevcut turizm eğitim yapısı incelendiğinde; Dünya Turizm Örgütü'nün öngördüğü genel ilkelere (şablona) uyduğu gözlenmekle beraber Avrupa Birliği'nin önde gelen ülkelerinin (İtalya, Fransa, İngiltere, Almanya) turizm eğitim sistemine göre, okul türü ve sayılarının dağılımı itibari ile ters bir yapılanmaya sahip olduğu görülecektir.

Anahtar Kelimeler: Turizm Eğitimi, Türkiye'de turizm eğitim sistemi, Avrupa Birliği'nde turizm eğitim sistemi.

ABSTRACT

In this paper, related with the education system of tourism in Turkey, with the discussion of the pattern of the tourism education, the comparison of the education system of tourism in Turkey with the education system of tourism in European Union have been mentioned and also the probable improvements which must be done during the period of entrance to the European Union.

When the present tourism education pattern is examined in Turkey, in addition to the observed appropriateness to the frame which is determined by the World Tourism Organization, according to the tourism education of leading countries of European Union (Italy, France, England, Germany); it will be seen a reverse ratio in the relation between the different type of schools and the total number of schools for each type.

Key Words: Tourism education, education system of tourism in Turkey, education system of tourism in European Union.

* Yrd.Doç.Dr; Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü Öğretim Üyesi

** Araştırma Görevlisi; Abant İzzet Baysal Üniversitesi Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

GİRİŞ

Dünya Turizm Örgütü (WTO) tahminlerine göre dünya genelinde 2020 yılı itibariyle uluslararası turizme katılan kişi sayısının 1,6 milyara ve uluslararası turizm pastasının harcama cinsinden büyüklüğünün ise 2 trilyon dolara ulaşması beklenmektedir(WTO, 1998). Gerek turist sayısı gerekse turizm gelirleri yönünden gelişme trendini sürdüren turizm sektöründen Türk turizminin aldığı pay da her yıl bir öncekine oranla artma eğilimindedir. Nitekim 2001 yılı itibari ile bir önceki yıla oranla turist sayılarında %11 bir artış gerçekleşmiş ve ülkemizi ziyaret eden turist sayısı 11.569 bine çıkmış, bu paralelde de ülkeye giren döviz oranında %5,9 bir artış gerçekleşmiş ve turizm gelirimiz 8 milyar 90 milyon dolara ulaşmıştır.

Turizm ve seyahat endüstrisinin dünya ekonomisinde giderek artan bir önem kazanması; iş amaçlı yapılan seyahatler ve turistik organizasyonlardan, tatil amaçlı turistik gezilere, insanların değişik ülkelerdeki kültürel etkinlikleri ve değerleri görmek amacıyla yapmış oldukları seyahatlere ve daha bir çok alternatif aktivitelere katılımlarından ortaya çıkan türlü etkileşimlere kadar yaratmış olduğu gelir hacmi ile ortadadır. Ulaşım, konaklama, tur operatörlüğü ve direkt ilişkisi olan sektörlerle hizmet veren tüm ekonomik ögeler bu faaliyetler sonucunda, büyük bir talep yaratarak, yüksek gelirlerin ortaya çıkmasına ve önemli sayıda istihdam sağlanmasına neden oluyor. Bu süreçte sağlanan istihdamın kalitesi önem arz etmektedir. İstihdam da sağlanacak kalite artışı ise elbette ki o sektöre yönelik mesleki eğitim veren okul, kurslar ve benzeri gibi eğitim kurumların niceliği ve niteliği ile ilgilidir.

Türkiye'nin turizm eğitimi sisteminin Avrupa Birliği'ndeki ülkelerde verilen mesleki turizm eğitimi ile karşılaştırıldığında ülkemizin; Avrupa Birliği'ne girme sürecinde hayli yol kat etmesi gereken konular arasında gelmektedir. Nitekim Avrupa Birliği'ndeki ülkelerdeki turizm eğitim yapısı incelendiğinde Türkiye ile arasında önemli farklılıklar olduğu göze çarpmaktadır. Bu farklılık genellikle turizm alanında eğitim veren okulların nitelikleri ve türlerinin sayısal olarak dağılım şekli ile ilgilidir. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde turizm eğitim yapımızın yeniden gözden geçirilerek bu alanda eğitim veren lisans düzeyinde turizm eğitimi veren okulların örgütleniş yapılarına yönelik önerilere de yer verilen bu çalışma üç ana başlıktan oluşmaktadır. Bu istikamette ilk olarak Türk Turizm Eğitim Sisteminin mevcut durumu ile sorunları ortaya koyulmuş, daha sonra Avrupa Birliği'nde uygulanan Turizm Politikaları doğrultusunda AB'nin bazı önde gelen ülkelerinde uygulanan Turizm Eğitim Sistem ve işleyişine değinilmiş ve Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türk Turizm eğitim sistemindeki olası gelişmeler kapsamında Avrupa Birliği ile karşılaştırılmasına yer verilmiştir.

1.TÜRKİYE TURİZM EĞİTİM SİSTEMİNİN YAPISI VE İŞLEYİŞİ

Turizm konaklama, ulaştırma, eğlence, haberleşme, yiyecek-içecek ve benzeri gibi ekonomik, kişiler arası bir takım ilişkilere sebebiyet vermesinden dolayı kültürel ve sosyal faaliyet alanlarını içeren bir üretim dalı olduğundan sektörün yapısı oldukça yaygın ve karmaşık ilişkiler taşımaktadır. (Akoğlu ve Kozak,1998: 182). Dünya genelinde turizm eğitimi kapsamında üzerinde asıl durulan konu mesleki eğitimidir. Çeşitli düzeylerde bilgi ve beceri ihtiyaçlarını karşılayan mesleki eğitim programları ise ulusal ve uluslararası boyutta büyük çeşitlilikler taşımaktadır. Bu farklılığı bir nebze de olsa gidermek amacına dayalı olarak genel olarak temel olması bakımından Dünya Turizm Örgütü'nce resmi Kurslar ile İşveren esaslı Eğitim Programları olmak üzere ikiye ayrılan Turizm Eğitim yapısına ilişkin yine Dünya Turizm Örgütü'nce hazırlanan tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo - 1 : Turizm Eğitiminin Genel Çerçevesi

TURİZM EĞİTİMİ			
RESMİ PROGRAMLAR		İŞVEREN ESASLI EĞİTİM	
Mesleki	Akademik	İş Üzerinde	Şirket İçi Programlar

Kaynak; WTO, International Tourism; A Global Perspective, 1997.

(Derleyen; Özcan YAĞCI, “Türkiye’de Turizm Eğitimi ve İstihdamında Karşılaşılan Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:4, s:25, Ankara, 2001.)

Yukarıdaki tablo, turizmde teknik ve klasik eğitim faaliyetlerinin hangi başlıklar altında incelenmesi gerektiği konusunda genel bilgiler vermektedir. Buradan hareketle resmi program ve kuruluşlar başlığı altında yer alan mesleki eğitim programlarının odak noktasını pratik beceri eğitimi oluşturmaktadır(TUGEV,1999: 9). Bu genel bilgilerden sonra Türkiye’de uygulanan turizm Eğitim Sistemine değinilecek olunursa aşağıdaki tablo karşımıza çıkmaktadır.

Tablo - 2: TÜRKİYE TURİZM EĞİTİM SİSTEMİ

YAYGIN EĞİTİM	ÖRGÜN EĞİTİM
TURİZM BAKANLIĞI	MEB Anadolu Otelcilik ve Turizm Mesl. Lisel.
Profesyonel Rehberlik Kursları	YÖK
TUREM (Turizm Eğitim Merkezleri)	Meslek Yüksekokulları Bünyesinde Turizm Eğitimi veren 2 yıllık Önlisans programları
Açık Öğretim fakültesi TV ile Turizm Eğitimi	Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Eğitimi Veren 4 yıllık Lisans Programları
MEB Turizm ve Otelcilik Çıraklık Kursları	Lisansüstü Programlar: 2 yıl yüksek lisans ve 4 yıl doktora eğitimi.

Kaynak: Necdet HACIOĞLI; Türkiye’de Turizm Eğitimi, (Teksir; Ders Notları, sayfa; 11), Balıkesir, 1995.

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere Türkiye Turizm Eğitim Yapısı Örgün ve Yaygın olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır. Yaygın Eğitim bünyesinde Turizm Bakanlığı, TUGEV ve özel bazı kuruluşlarca gerçekleştirilen mesleki turizm eğitimi ve iş başı sektörel kursları içermekte ve bu kurslara katılarak başarı ile tamamlayanlara sertifika verilmektedir.

Buna göre çeşitli yaygın mesleki eğitim programlarının genel özelliklerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- Bu tür programlar lise ve ortaokul seviyesinde temel turizm becerilerini vermek amacıyla faaliyet gösterir.
- Eğitim sonrasında hemen iş bulma olanağı veren pratik turizm eğitimi, faaliyetlerin temelini oluşturur.
- Beceri eğitimleri yemek üretim ve servisi, kat hizmetleri, bilet kesme, ve çevre düzenleme gibi işleri içerir.
- Eğitim süreleri altı ay ile üç yıl arasında değişir ve eğitim programlarını bitirenlere sertifika verilir.
- Bu tür programlarda eğiticiler sektörde çalışmış ya da çalışmakta olan pratik, tecrübeye sahip kişilerdir.

Örgün Mesleki Turizm Eğitimi

Örgün turizm eğitim kapsamında yer alan turizm eğitim programları ise, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı orta öğrenim bünyesinde ve YÖK bünyesinde üniversitelere bağlı ön lisans, lisans ve yüksek lisans programlarından oluşmaktadır. Bu noktada Türkiye’de yaygın ve örgün eğitim kapsamında yapılan mesleki turizm eğitim kurumlarının türlerine göre misyonlarını açıklamak ülke ihtiyaçlarına göre mesleki olarak hangi tür eğitime yönelik olarak politikaların geliştirilmesi bakımından yararlı olacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okullarda Yapılan Örgün Mesleki Turizm Eğitimi

-Anadolu Ticaret Meslek Liseleri (Turizm Bölümü): Turizm sektörünün ihtiyacı olan nitelikli ve yabancı dil bilen elamanların yetiştirilmesini amaçlayan bu bölüm; ilk öğretimden sonra 4 yıllık bir eğitimi içermektedir.

-Anadolu Otelcilik ve Turizm meslek Liseleri: Turizm ve otelcilik sektörünün ihtiyaç duyduğu yabancı dil bilen nitelikli ara elaman yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe, hem de yükseköğretime hazırlayan, bir yılı hazırlık olmak üzere ilköğretimden sonra dört yıl süren bir mesleki eğitimi içeren bu okul türlerinin hazırlık sınıflarında yoğun olarak yabancı dil eğitimi verilemekte ve bu eğitim ileriki sınıflarda da

sürmektedir. Hazırlık sınıfını başaran öğrenciler I. Ve II. Dönemde ortak olarak mesleğe geçiş ve mesleğe yönlendirme eğitimi almaktadır. Anadolu Otelcilik Meslek liselerinde dördüncü dönemden sonra branşlaşmaya gidilmekte (resepsiyon, servis, mutfak gibi) ve bundan sonraki eğitimlerini ihtisaslaşarak sürdürmektedir(Sevgi,1992: 24).

-Anadolu Aşçılık Meslek Liseleri: Türk ve dünya mutfaklarında istihdam edilecek, yabancı dil bilen, vasıflı aşçıları yetiştiren, öğrencileri hem mesleğe hem de yükseköğretime hazırlayan, ilk yılı hazırlık sınıfı olmak üzere ilk öğretim üzerine dört yıl eğitim süreli meslek liseleridir.

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak eğitim ve öğretimini sürdüren söz konusu bu meslek liselerinin okul türlerine göre dağılımı ve sayısı aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo - 3 : Milli Eğitim Bakanlığı'na Bağlı Turizm Eğitimi Veren Okul Sayıları

Okul Türü	Okul Sayısı
Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	63
Anadolu Aşçılık Meslek Lisesi	4
TOPLAM	67

Kaynak: Orhan Mesut Sezgin, Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı, Detay Yayıncılık, Ankara, 2001, s.138.

Türkiye’de Yüksek Öğretim Kurumu’na Bağlı Okullarda Yapılan Örgün Mesleki Turizm Eğitimi

Örgün eğitimin ikinci basamağını, diğer bir ifade ile “Akademik Turizm Eğitimi”ni bu alanda eğitim vermekte olan yüksekokullar oluşturmakla birlikte bunlardan ön lisans düzeyinde turizm eğitimi veren bölümler sektöre daha çok kalifiye ara elaman ve orta düzey yönetici yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Hızla yayılan iletişim ve bilgi ağı, turistin koşullara göre değişen çeşitli talepleri, sosyal ve ekolojik gelişmeler turizm alanında istihdam edilecek personelin bilgili ve mükemmel insanlardan oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Turizmin çeşitli bilim dalları ile bağlantılı olması, yönetici olarak yetişecek insanın yüksek öğrenim görmesini gerekli hale getirmektedir(Külâhçı,1992: 109).

Bu okulların asıl amacı, turizm sektörünün yönetici açığını gidermeye yöneliktir. Özellikle lisans ve lisansüstü dönemlerde verilen turizm eğitimi, işletme ve iktisat ağırlıklı bir şekilde yürütülmektedir. Ülkemizde bu kategorideki turizm eğitiminin üç şekilde yapıldığı bilinmektedir. Bunlar; önlisans, lisans ve lisansüstü programlarda yapılan turizm eğitimleridir.

-Önlisans Düzeyinde Mesleki ve Teknik Turizm Eğitimi: Üniversiteler bağlı meslek yüksekokullarının bünyesinde yer alan bu programın amacı, turizm sektörünün gereksinim duyduğu orta kademe yöneticileri yetiştirmektir(Timur,1992: 50). Bu okullar iki yıl süreli ve uygulama ağırlıklı olmakla

birlikte bir yılı hazırlık olmak üzere üç yıl süre ile de turizm eğitimi veren önlisans programları bulunmaktadır.

-Lisans Düzeyinde Mesleki ve Teknik Turizm Eğitimi: Öğretim süreleri liseden sonra dört yıldır. Turizm sektörünün ihtiyaç duyduğu yönetim, araştırma, planlama vb. hizmetlerini yerine getirecek personelin yetiştirilmesi için üniversiteler bünyesinde turizm eğitimi veren bu okullar; sektörün ileri safhadaki eğitici açığı göz önüne alındığında verdikleri eğitimde de bir yetersizlik göze çarpmaktadır.

-Yüksek Lisans Düzeyinde Verilen Turizm Eğitimi: Öğrencilerin bir kariyere yönlendirilmiş bireyler olarak turizm endüstrisine yönetici, uzman araştırma ve planlama faaliyetlerinde görev alabilen elamanlar yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

-Doktora Düzeyinde Verilen Turizm Eğitimi: Turizm disiplinine akademik başarı için araştırma yapmak ve problem çözmek, öğretim ve iletişim yeteneklerini geliştirerek akademik olarak en yüksek standartlarda bilgiyle donanmak ve bu yolla sektörün gelişmesine bilimsel olarak katkı sağlamak amacıyla verilen turizm eğitimidir

Yüksek Lisans düzeyinde verilen turizm eğitiminin süresi asgari olarak iki yıl, doktora düzeyinde verilen turizm eğitiminin süresi ise dört yıl olup, yüksek lisans bir uzmanlık ünvanı olarak görülebilir. Doktora yapan kişi yüksek düzeyde yönetici ya da bu dalda eğitim vermekte olan üniversitelerde ünvanlı olarak öğretim elamanı olarak görev yapabilmektedir.

Ülkemizde Yükseköğrenim düzeyinde mesleki turizm eğitimi veren ön lisans, lisans, yüksek lisans, ve doktora programların sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo - 4: Yükseköğrenim düzeyinde mesleki turizm eğitimi veren ön lisans, lisans, yüksek lisans, ve doktora program sayısı

Eğitim Programları Düzeyleri	Eğitim Programları Sayıları
Ön Lisans	151 (ikinci öğretim dahil)
Lisans	22
Yüksek Lisans	11
Doktora	5

Kaynak: Kozak, Nazmi ve Meryem Kozak; 1999, Türsab, s:8-9;
ÖSYM; 2001 Yüksek Öğrenim Programları ve Kontenjanları
Klavuzu'ndan yararlanılarak hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere 2001-2002 eğitim-öğretim dönemi itibari ile ÖSYM verilerine göre Türkiye’de ön lisans düzeyinde buna ikinci öğretim de dahil olmak üzere 151 adet değişik türlerde (Turizm Otelcilik, Turizm Rehberliği vs.) mesleki turizm eğitimi veren program bulunmaktadır ki bu programlar 42 üniversite ve 77 Meslek Yüksekokulu bünyesinde eğitim vermektedirler. Yine Türkiye’de 21 üniversite bünyesinde 22 adet 4 yıllık lisans eğitimi veren programlar mevcut olup bazı üniversitelerde bu programlar konaklama işletmeciliği, seyahat işletmeciliği gibi dallarda branşlaşmaya gitmişlerdir. Yine bu

programlara ilaveten tabloda da anlaşılabacağı üzere turizm eğitimi veren 11 tane yüksek lisans programı ile 5 tane doktora programı mevcuttur.

Bu noktada Örgün Turizm Eğitimi veren ön lisans ve lisans eğitim programlarının sayısının ortaöğrenim düzeyinde turizm eğitimi veren okullarla karşılaştırıldığında hayli fazla olduğu göze çarpmaktadır. Oysaki Avrupa'da bu döngü tam ters yönlü olarak işlemektedir. Bu noktada; Avrupa Birliğinde uygulanan turizm politikaları ve Birliğin turizm eğitime ilişkin uygulamalarına değinmek, Avrupa Birliğine uyum sürecinde Türk Turizm Eğitim Sisteminde gerçekleştirilmesi gereken olası gelişmeleri ortaya koymak bakımından faydalı olacaktır.

II. AVRUPA BİRLİĞİNDE TURİZM EĞİTİMİNE İLİŞKİN POLİKA VE UYGULAMALAR

Avrupa Birliğinde mesleki eğitim üye ülkeler arasında mesleki denkliği sağlamak ve yetişen elamanın meziyetlerini kıyaslamaya yönelik çalışmalar yapılmasını amaçlamaktadır. eğitimlerle ilgili girişimler Sosyal Fonlarla desteklenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca küçük ve orta boy işletmelerin idarecilerinin eğitime de ağırlık verilmektedir. Üye ülkeler arasında ortak diploma veya diplomaların denkliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Fakat çeşitli eğitimsel ve kültürel etkenlerden dolayı bu prensipleri oturtmak zor olmaktadır.

1992 tarihinde turizme yardımcı olmak üzere çıkarılan Topluluk Eylem Planı mesleki staj konusunda birtakım hedefler içermektedir, bunlar;

- Turizm sektöründe profesyonel olarak çalışanların profilinin çıkarılması,
- Turizm işletmelerinin varolan birlik eğitim programlarına katılımının sağlanması,
- Üniversiteler, turizm yüksekokulları ve turizm işletmeleri arasındaki işbirliğinin desteklenmesi,
- Bu sektörde kültürel, sosyal, kırsal ve çevresel boyutta özel eğitimin pilot bölgelerde gerçekleştirilmesi

1985 tarihli Konsey Kararına uygun olarak turizm sektöründe otel ve restoranda çalışan 8 tip personel AB sınırları içinde serbest dolaşabilmektedir. Bunlar; resepsiyonist, bagaj, taşıyıcı, depo elamanı, yönetici asistanı, barmen, aşçı ve şarap uzmanıdır.

Avrupa Birliği Ülkelerindeki turizm alanında verilen mesleki eğitim üye ülkelerdeki eğitim programlarıyla bağlantılıdır. Avrupa Birliği Ülkelerinde genel olarak mesleki eğitim üç aşamada gerçekleştirilmektedir, bunlar (Dinçer,1997: 120).

1)- **Firmalarda Stajyerlik- Mesleki Eğitim:** Bu eğitim faaliyetleriyle ülkedeki ticaret odaları ilgilenmektedir.

2)- **Mesleki Eğitim Veren Okullarda Eğitim:** Eğitimin ilk ve orta kademesinin ikinci evresinden sonraki genç insanlara yönelik olarak düzenlenen bu programlar sektöre uygulama ağırlıklı olarak vasıflı ara elaman yetiştirmeyi amaçlar.

3)- **Eğitim Kursları:** Mesleki okullarda eğitimini yarım bırakanlara ve ilk kademedede eğitim almak isteyen yetişkinlere yöneliktir.

Ayrıca Avrupa Birliği Ülkelerinde; Hotel, Restaurant and Catering Trades (HORECA-Otel, restoran ve Mutfak Ticareti) Biriminin verdiği eğitim restoran ve mutfak işleriyle ilgilidir. Genelde bu eğitim sürecinde öğrenciler uygulamalı eğitim veren otel okullarına devam etmektedirler. AB’de bu eğitim kurumlarının varlığı çok önemlidir. Çünkü orta ve küçük ölçekli otellerde pratik eğitim almış kişilere çok ihtiyaç vardır. Toplam konaklamanın %70 - %90’nı orta ve küçük ölçekli otellerde gerçekleştirmek ve bu otellerde çalışan personel sayısı da onun altındadır. Önemli işlerin çoğu otelin sahibi ve aile fertleri tarafından yapılmaktadır.

AB eğitim dünyası ve sektörler arası işbirliğini geliştirmek amacıyla çeşitli programlar geliştirmiştir. Eğitim anlayışının gelişmesine ve tüm topluma yayılarak kalitenin artırılmasına yönelik geliştirilen bu programlar şunlardır;

- SOCRATES (Avrupa Birliği Eğitim Alanı Hareket Planı; 2000-2006)

Değişen dünyada, yararlı becerileri kazanmak, bir iş bulmak veya bireysel gelişme için bilginin önemi artmaktadır. Günümüzde eğitim yaşam boyu devam eden bir süreç haline gelmiştir. Eğitim ve öğrenim artık sadece okulda veya üniversitede değil, hayatın her anında gelişen ve gerçekleşen bir süreç halinde gelmiştir.

Socrates Programının Hedefleri

Socrates, Avrupa’nın Eğitim Programı olup, 30 ülkede uygulanmaktadır. Temel amacı , Avrupa bilgisi oluşturmak ve böylece bu yüzyılın büyük zorluklarına karşı daha iyi tepki ve cevap vermeyi, hayat boyu öğrenimi sağlamak, herkes için eğitimi teşvik etmek ve herkes için kabul edilen beceri ve niteliklerin kazanılmasına yardımcı olmaktır. Bunun için Socrates dil öğrenimini desteklemekte, öğrenenlerin mübadele ve gelişimini teşvik etmektedir.

Socrates, eğitiminin her alanında Avrupa işbirliğini esas almaktadır. Bu işbirliği değişik şekillerle karşımıza çıkmaktadır. Mübadele , birleşik projeler organize etme, fikirleri ve başarılı uygulamaları paylaşmak için Avrupa bilgi ağını kurma, ortak çalışma ve karşılaştırmalı analizler yapma vb. gibi.

Socrates uygulamada bireylere öğrenim, yerleşimi gerçekleştirme veya başka bir ülkede eğitim programına katılma için yardım sağlamaktadır. Aynı şekilde eğitim kuruluşlarına öğretim projeleri düzenleme ve deneyimleri paylaşmaları için destek sağlamaktadır. Çeşitli kurum ve kuruluşlarla ve sivil toplum örgütlerine eğitim konularında etkinlikler yapmaları için yardım etmektedir. Sokrates programı çerçevesinde yalnızca AB'ne üye ülkeler arasında karşılıklı işbirliği projeleri finansal destek alabilmektedir. Sokrates, toplumdaki herkesin eğitimini hedeflemektedir. Bu kapsamda; zorunlu eğitim çağındaki öğrenciler, gençler ve eğitimine devam edemeyen fakat devam etmek isteyen belli yaşın üzerindeki bireyler, öğretmenler; eğitim yöneticileri ve idari personeli ile destek hizmetlerinde görevli olanlar, tüm eğitim kurumları, eğitimle ilgili kişi ve kuruluşlarla, kamu görevlileri ve karar organları, yerel yetkililer; aile kurumları; iş sektörü, eğitimle ilgili diğer kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri hedef kitle olarak gösterilebilir.

Hedeflenen guruplar ve projeler ne olursa olsun, Sokrates, Avrupa'nın çok kültürlü karakterini vurgulamak için başlatılmıştır. Bu çerçevede dezavantajlı grupların eğitimi Sokrates programı tarafından desteklenmektedir. Aynı şekilde, sosyal dışlama ve okullarda başarısızlığın ortadan kaldırması programın hedefleri arasında bulunmaktadır. Bu amaçla Yeni bilgi iletişim teknolojileri(İCT) kullanılarak büyük bir veri bankası oluşturulmuştur. Ayrıca, değişik Avrupa dillerinin öğreniminde yenilikler de Sokrates programı kapsamında teşvik edilmektedir. Sokrates 8 değişik çalışmadan oluşmaktadır:

- **Comenius:** Okul eğitimi
- **Erasmus :** Yüksek öğrenim
- **Grundtvig:** Yetişkin ve diğer eğitim yolları
- **Lingua:** Avrupa dillerinin öğrenimi
- **Minerva:** Eğitimde bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğrenimi
- Eğitim sistemlerinin ve politikalarının izlenmesi ve yenilikler
- Diğer eğitim programları ile ortak faaliyetler

- **LEONARDO DA VINCI** (Avrupa Topluluğu Mesleki Eğitim Programı)

Avrupa Birliği Bakanlar Kurulu, birlik mesleki eğitim politikasını 6 Kasım 1994 yılında kabul etmiştir. Bu Politikaya uygun olarak geliştirilen *Leonardo Da Vinci* Programının ana amacı üye ülkelerin meslek eğitim politikalarının ve bu alandaki yenilikçi çalışmaların geliştirilmesine katkıda bulunmak ve işbirliğini geliştirmektir. İlk aşaması 1995-1999 yıllarını kapsayan programa topluluğa üye ülkelerle, Avrupa Ekonomik alanına giren üç ülke ve Estonya, Macaristan, Litvanya, Romanya, Polonya ve Slovak Cumhuriyeti gibi ülkeler katılmıştır. Leonardo da Vinci programı PETRA, FORCE, LINGUA ve EUROTECNET gibi daha sonra geliştirilen çalışmalarla zenginleştirilmiştir.

Leonardo da Vinci Programının ikinci aşaması 2000 -2006 yıllarını kapsamakta ve üye ülkelerde *hayat boyu öğrenmeye* ilişkin politikaları desteklemektedir. Bilgi ve beceri geliştirme teşvik edilmekte,

bilgi ve becerilerinin çalışma hayatına ve vatandaşlık uygulamalarına entegre edilmesi teşvik edilmektedir. Özellikle de Sokrates ve Gençlik programları ile ortaklaşa desteklenen etkinliklerle bu yapılmaya çalışılmaktadır.

Avrupa Birliği'ndeki ülkelerde turizm alanında eğitilen öğrenci sayısı sektörün ihtiyacı göz önünde bulundurularak her yıl belirli sayılarda öğrenci alınmakta ve meslek okullarında yarısı teorik yarısı da uygulama eğitimi içeren bir süreçten geçirilmektedir. Örneğin 2 yıllık bir meslek eğitiminde, öğrenciler, sürenin yarısını yani bir yılını işletmelerde fiilen iş başında tecrübeli ve deneyimli monitörlerin himayesinde geçirmektedirler. Bu okullara alınan öğrenciler daha önceleri mesleki seçimlerini yapmış, daha doğrusu seçim yapmalarına olanak sağlanmış, gelecekteki mesleklerinin iyi ve kötü, kolay ve zor yanlarını bilen bir kitleyi oluşturmaktadır. Konuya ilişkin devlet politikasının bir uzantısı olarak hemen her işletme, her yıl belli sayıda, bir ölçüde ucuz işgücü istihdamı anlamına gelen öğrenciyi stajyer olarak alıp eğitmek durumundadır. Hatta yine bu politika gereği stajyer öğrenci istihdam edebilecek, yani eğitebilecek her işletme bir ya da birden fazla, ama en azından her bölümde bir tane monitör denilen usta eğitici istihdam etmek durumundadır. Söz konusu bu faaliyetler Avrupa Birliği Ülkelerinde Temel Turizm Meslek eğitimi kapsamında değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliğinde Turizmde Uzmanlık Eğitimi; esas itibarı ile mesleki eğitimin bir türü olmakla birlikte zorunlu eğitimi takip eden mesleğe hazırlık sınıflarında belirlenmektedir. Gerek bu karma meslek okulları, gerekse spesifik turizm okullarında turizm eğitimi genel olarak; Otelcilik, Gastronomi, Seyahat ve Ulaştırma, Banket ve Salon branşlarına ayrılarak yapılmaktadır. Bundan başka bir branşlaşma ise, zaman zaman açılan kurslar vasıtasıyla (ki bunlar esasen bizdeki TUREM ve benzeri kurumlar şeklinde bir örgüt yapısına sahiptir) halen mesleğini icra eden kişilerin belirli istikametlerde uzmanlaşmalarına, ya da mesleğinde yükselmek isteyen, örneğin bir şef garsonun “yiyecek içecek müdürlüğü” pozisyonu için kendisini hazırlamasına yöneliktir. Bu tür branşlaşmalarda hatta bazen örneğin; halen otel müdürlüğü görevinde bulunan birinin, salt “kuruluş ve işletmeye açılış” aşamasında, veya bir muhasebecinin salt “konaklama muhasebesi” alanında uzmanlaşmasına bile rastlanmaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinde Akademik Turizm Eğitimi boyutuyla görülen; 3 ya da 4 yıl boyunca yapılan esasen klasik işletmecilik bazen de iktisat eğitimidir. Turizm eğitimi, ancak belli bir aşamadan sonra “ek eğilim” ya da “uzmanlık eğitimi” olarak verilmektedir. Öğrenci kabul etme koşullarının arasında belli bir süre pratik tecrübe ve deneyim de bulunmaktadır. Bu okul mezunlarının mesleğin servis, önbüro, kat hizmetleri ya da mutfak gibi bölümlerinde değil de genellikle yönetici asistanlığı, muhasebe ve hesap işleri ama özellikle satış ve pazarlama gibi görevlerde istihdam edildiği görülmektedir(Ağaoğlu,1992: 30).

Uygulamada sık rastlanan bir durum ise; bazı büyük otellerin (Örneğin, Holiday Inn) veya gastronomi (Örneğin Mc Donald's) zincirlerinin kendilerine ait yüksekokulları vasıtasıyla yetenekli

elamanlarını eğitmeleri ve böylelikle istihdam edilecek elamanları kendilerinin temin etmeleri bu konuyla ilgili somut örneklerdir.

Avrupa Birliğinde genel politika olarak; turizm sektöründe çalışma tecrübe ve deneyime dayandığı için esasen yüksekokul mezuniyeti önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Uygulamada en çok görülen, meslekte belli bir süre çalışmış, bu deney üzerinde bir turizm uzmanlık eğitimi veren bir okula giderek bilgisini artırmış olmak keyfiyetidir. Bu bağlamda Avrupa Birliği'ne üye bazı önde gelen ülkelerde turizm eğitim sistemi paralelinde izlenen metotlara değinmek bu konu ile ilgili olarak ülkemizdeki durumla bir karşılaştırma yapma olanağını kolaylaştıracaktır. Buna göre İtalya, Fransa, Almanya ve İngiltere'deki uygulamalar şu şekildedir(Sezgin,2001: 139).

İTALYA

İtalya'da halkı turizm açısından eğitmek ve kaliteli turizm personeli yetiştirmek için Çalışma Bakanlığına bağlı E.N.A.N.L.C. (Ente Nazionale Addestramento Lavatory Comercio) Ticaret İşçileri Yetiştirme Milli teşkilatı ile Devlet Otelcilik Personeli Mesleki Enstitüsü görev olarak üstlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu bu kuruluşların: Erkekler için; “otel yönetimi ve sekreterliği” 3 yıl, “otel önbüro yönetimi” bir yıl, otel mutfak hizmetleri” 3 yıl, “bar ve restoran hizmetleri” 1 yıl süreli, Bayanlar için; “salon hizmetleri” 1 yıl, “kat hizmetleri” 1 yıl, “sekreterlik” 1 yıl, süreli çeşitli bölümleri içeren kurslar düzenlenmektedir.

ENALC'nin kurslarını bitirenler, İtalya'dan başka, İngiltere, İsviçre, Fransa, Lüksemburg ve Almanya gibi ülkelerde 6 ay süre ile ücretli staj yapmaktadır. Bu ülkeler ile ENALC arasında işbirliği anlaşmaları mevcut bulunmaktadır. Bu kurslara katılmak için en az ortaokul mezunu olunması gerekmektedir. ENALC, tüzel kişiliğe sahip eğitim ve öğretim yönünden özerk bir kuruluştur. Yönetimi; Eğitim Bakanlığından iki, Turizm Bakanlığından 1, Merkezi Turizm teşkilatından (ENIT) 1, Turizm ve Seyahat Acentaları Derneğinden 1, Bölge Turizm Teşkilatından 1, İl yönetim teşkilatından 1, Tarım-sanayi-Ticaret Odasından bir temsilciden oluşan sekiz kişilik bir kurul tarafından yürütölmektedir.

FRANSA

Fransa'da turizm eğitimi ve öğretimi Eğitim Bakanlığına bağlı okul ve kurslarda, ayrıca özel kuruluşlara ait kurslarda yapılmaktadır. Eğitim Bakanlığına ait kuruluşlarda turizm teknisyeni olabilmek için ortaokul diploması, yüksek turizm teknisyeni olabilmek için lise diploması gerekmektedir.

Özel okullarda, hosteslerin eğitimi, yardımcı rehberler ve turizm memurları yetiştiren gece kursları, halkın turizme hazırlanması, idarecilerin eğitimi, gibi eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Grenoble Üniversitesi'nin Teknik Bilimler Enstitüsünde, turizm bölümü vardır. Ayrıca, bu üniversitede bir dökümantasyon ve araştırma, turizm hukuku merkezi açılmış bulunmaktadır. Turizm okullarının çoğu da

yabancılarla açıktır. Turizm Merkezleri geliştirme Enstitüsünde mektupla öğretim ve yaz kursları düzenlenmektedir. Fransa'da Milletlerarası turizm belgesi verilmesi, bir çeşit mesleki belge alınması yolunda adımlar atılmıştır. Ayrıca Fransa'da 110 adet ortaokul seviyesinde otelcilik okulu, 10 otelcilik ve turizm meslek lisesi, 3 adet üniversite seviyesinde otelcilik ve turizm yüksekokulu bulunmaktadır

ALMANYA

Almanya'da turizm eğitimi ve öğretimi resmi turizm teşkilatı ile özel kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Otelcilik kurslarını bitirenler turizm ve otelcilik konusunda daha iyi iş bulabilmektedir. Turizm işverenleri eğitilmiş personeli istihdamda titizlik göstermektedir. Bu nedenle mesleklerinde ilerlemek isteyen turizm personeli bu kurslara büyük ilgi göstermektedir. Resmi turizm teşkilatınca düzenlenen kurslara isteyen herkes katılabilmektedir. Ancak, kursa katılanların turizmle ilgili bir branşta çalışması şartı aranmaktadır. Özel otelcilik okullarının düzenlediği kurslara 16 yaşını ve ortaokulu bitirmiş olanlar katılabilmektedir.

Turizm okulları ve açılan kurslar, seminerler ve benzeri eğitim düzenlemeleri, seçkin turizm personeli yetiştirilmesi açısından yarar sağlamaktadır. Piyasanın ihtiyacına uygun nitelik ve nicelikte yetişen personel turistler üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Otel ve lokantalar, ilan ve reklamlarında eğitilmiş personel kullandıklarını belirtmektedirler.

Almanya'da 7 yıllık ilkokulu bitirenlere, bir turizm kuruluşunda 3 yıl süre ile çıraklık eğitimi görenlere bir meslek okuluna devam hakkı tanınmaktadır. Çıraklık devresinde haftada 9 saat ders görülmektedir. Çıraklık devresinden sonra sınava girilmektedir. Daha sonra aşçı, garson, otel ve lokanta personeli yardımcısı ünvanı alınmaktadır. Almanya'da 6 adet Otelcilik Meslek Okulu, Münih Üniversitesinde bir Turizm Fakültesi, muhtelif ustalık kursları bulunmaktadır.

İNGİLTERE

İngiltere'de, otel ve lokantalar ihtiyaç duyduğu personelini genellikle kendi iş yerinde, iş başı eğitimle yetiştirmeye gayret göstermektedir. Turizm personelinin büyük bir kısmı ise okul ve kurslarda yetiştirilmektedir.

İngiltere'de Dorset kentinde turizm konusunda uygulamalı eğitim yapan "Dorset Yüksek Öğrenim Enstitüsü" her yıl yüzlerce öğrenciyi turizm konusunda eğitmektedir. Bu enstitüye bağlı Yönetim Bilimleri Fakültesi'nin çeşitli turizm bölümleri bulunmaktadır. Otel yönetimi ile Restoran İşletmeciliği bölümünde dünyanın pek çok ülkesinden gelen öğrenciler öğrenim görmektedir. Enstitü Müdürlüğü iş bulma konusunda öğrencilere yardımcı olmaktadır. Bunlardan başka İngiltere'de 280 adet lise düzeyinde, 10 adet 4 yıllık lisans düzeyinde turizm eğitimi veren okul bulunmaktadır.

III. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİNDE TÜRK TURİZM EĞİTİM YAPISININ AVRUPA BİRLİĞİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

Ülkemizde turizm alanında meslek eğitimi veren okulların genel misyonlarının tam olarak ne oldukları açıklığa kavuşturulamamış sorunların arasındadır. Genel hatları ile yukarıda verilmeye çalışılan bu misyonlar uygulamada yetersiz kalmaktadır. Modern anlamda bu eğitim kurumlarının taşıması gereken misyonlar ile özellikle ülkemizde bu konu ile ilgili olarak en fazla açıkta kalan lisans düzeyinde turizm eğitimi programlarının yapısıdır. Bu durumu geliştirmeye yönelik olarak yapılacak çalışmalar kapsamında mevcut halin Amerika ve Avrupa'daki uygulamaları ile karşılaştırılmaları yerinde olacaktır.

Günümüzde yüksekokul düzeyinde turizm eğitimi programları incelendiğinde iki çeşit yaklaşımla karşılaşılmaktadır. Bunlar; *uygulama yönelimli yaklaşımlar* ve *yönetim yönelimli yaklaşımlardır*.

Amerika'daki turizm işletmeciliği eğitimi veren okulların çoğu yönetim yönelimli yaklaşımı uygularken, İngiltere'deki okullar uygulama yönelimli yaklaşımı daha ağırlıklı olarak uygulamaktadırlar(Eser,2001: 4).

Nitekim Avrupa Birliği'nin önde gelen ülkelerinden olan Fransa ve İtalya'da da uygulama yönelimli eğitimin ağır bastığı bu alanda eğitim veren okul türü dağılımlarından anlaşılmaktadır. Turizm alanında Fransa'da 110 adet ortaokul düzeyinde, 10 adet lise düzeyinde, 3 adet 4 yıllık lisans eğitimi düzeyinde okul bulunmakta iken; İngiltere'de 280 adet lise düzeyinde, 10 adet ise 4 yıllık lisans düzeyinde turizm eğitimi veren okul bulunmaktadır(Sezgin,2001: 140).

Bunlara ilave olarak turizmle ilgili kamu ve özel kuruluşların kurslarının yoğunluğu Avrupa Birliği ülkelerinde dikkati çeken bir noktadır. Oysaki ülkemizdeki dağılım göz önüne alındığında turizm eğitimi piramidi tersine dönmüştür. Bunun yanında bir dağınıklık da söz konusudur. İhtiyacın ne olduğu, buna yönelik hangi vasıflarda elamana ihtiyaç duyulduğunun tespiti ve bu sorunun çözümü için 20 ekim 1998 tarihinde Ankara'da yapılan I. Turizm Şurası'nda YÖK, MEB, TÜRSAB, TUROB, TYD ile mesleki örgütlerin birer temsilcisinden oluşan ve sekreteryaya hizmetlerinin Turizm bakanlığı Turizm Eğitimi genel Müdürlüğü tarafından yürütülmesi kararlaştırılan bir "Turizm Eğitimi Yüksek Koordinasyon Kurulu'nun" kurulması kararlaştırılmıştır(Turizm Bakanlığı,1998:163). Yine bu konu ile ilgili olarak kamu ve özel sektör kuruluşlarının işbirliğini sağlamak amacıyla MEB, TURİZM BAKANLIĞI, TURSAB, TUROB arasında 23 Ekim 2001 tarihinde "Turizm Eğitimi İşbirliği Protokolü" imzalanmıştır(Türsab,2001: 24). Yine 12-14 Nisan 2002 tarihinde Ankara'da yapılan II. Turizm Şurası'nda turizm eğitimine ilişkin bazı önemli kararlar alınmıştır. Şurada eğitim ve istihdamla ilgili alınan önemli kararlar şunlardır: YÖK'e bağlı ön lisans turizm eğitimi kurumları turizmin yoğun olduğu, turizm tesislerinin bulunduğu yerlerde açılmalıdır, rehberlik eğitiminin üniversitelerin lisans programları kapsamına alınması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı, rehberlikle uzmanlaşmaya geçilmeli ve rehberlik eğitimi programları güncelleştirilerek ekoturizm ile ilgili

dersler verilmelidir, İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimdeki eğitim programlarına zorunlu turizm dersleri eklenmelidir. Yükseköğretimde turizm bölümlerine ekoturizm dersleri konulmalıdır(Turizm Bakanlığı, 2002). Tüm bu çalışmalara sektörün geleceği adına umut vericidir. Buradaki asıl amaç uygulamada bunun gerçekleştirilmesi için bu alanda faaliyet gösteren başta eğitim kurumları olmak üzere tüm kurum ve kuruluşların samimi davranışlar sergilemesidir.

Turizm eğitim kurumlarının misyonlarına göre gelecekteki vizyonlarını şekillendirilmesine ilişkin bir öneri olarak idealde turizm işletmeciliği eğitimi veren okulların müfredatlarında öğrencilere aşağıdaki konuları içeren bilgiler vermelidirler(Eser,2001: 5).

- Yönetmel açıdan teknik konular,
- İletişim ve kişiler arası ilişkileri vurgulayan liberal çalışmalar,
- Turizm işletmeciliği konularına uygulanabilen işletme dersler.

Gerek uygulama yönelimli gerekse yönetim yönelimli turizm eğitimi yaklaşımı olsun her ikisinin de avantaj ve dezavantajları vardır. Güçlü bir uygulama yönelimli yaklaşım öğrencileri mezun oldukları zaman fonksiyonel alanların yöneticisi için hazırlanmakta fakat daha sonra terfileri söz konusu olduğunda kendilerinin işletmecilik, iletişim kurabilme, ve kişiler arası ilişkilerde başarılı olabilme konularında yetersiz oldukları göze çarpmaktadır. Turizm endüstrisi gelecekteki yönetici pozisyonlarını dolduracak elamanlarını iyi bir yöneticilik eğitimi veren, düşünen, yönlendiren ve problem çözen bireyleri yetiştiren okullardan seçmeyi tercih etmektedir.

Uygulama yönelimli programlar turizm endüstrisine şef ve alt düzey yöneticiler sağlayabilir. Aynı mantıkla işletmecilik eğitimi veren okullar da öğrencileri üst düzey finans ve bilgi sistemleri pozisyonlarına hazırlayabilir. Fakat lisans düzeyinde turizm işletmeciliği eğitimi veren okullar öğrencilere çok iyi dengelenmiş, mesleki, genel işletmecilik ve liberal çalışmalardan eşit düzeyde oluşturulan ders programları önermelidir. Turizm işletmeciliği eğitimi veren okulların programlarının çoğu diğer programları araştırarak, verilen dersleri sayarak ve en çok alınması zorunlu olan dersleri göz önünde bulundurarak geliştirilmektedir. Verilen bu derslerin içeriğinde, sektörün ihtiyacına cevap verebilecek mesleki uygulamalara da önem verilmelidir.

Müfredat açısından bakıldığında; “turizm programları analitik olarak düşünebilen ya da kavramları bir disiplinden diğer bir disipline transfer edebilen turizm işletmeleri yöneticilerini oluşturacak bir nesil yetiştirebiliyor mu?” gibi bir soru sormak mümkündür. Gelecekteki yöneticiler düşünüldüğünde, bu yöneticilerin kavramsal düşünce sürecini somutlaştırabileceği ya da somutlaştıramayacağı konusu düşünülmesi gereken bir konudur. İstenmeyen sonuçları önlemek için turizm işletmeciliği eğitim programları müfredatlarını genişletmeli ve müfredatlarını sadece turizm endüstrisinin belli alanları üzerinde

sınırlamamalıdır. Turizm işletmeleri eğitimcileri mevcut müfredatlarının uygun olup olmadığını değerlendirirken objektif olmalıdırlar.

Ülkemizde gerek turizm işletmeciliği eğitimcileri gerekse turizm endüstrisinde işverenler üzerinde turizm işletmeciliği eğitimi ve müfredatları üzerinde detaylı araştırmaların yetersiz olduğu söylenebilir. Turizm işletmeciliği eğitimcileri teoriler üzerinde çalışmakta diğer yanda işverenler ispatlanmış uygulamalar üzerine yoğunlaşmaktadır. Bundan dolayı, iyi bir turizm işletmeciliği eğitimi programı teori ile uygulamayı bir arada kapsamalıdır.

Burada dikkat çekilmek istenen diğer bir konuda yukarıda bahsedilen önerilerin genelde turizm alanında üst düzeyde bir eğitimin verilmesi misyonunu içeriyor. Orta kademede kalifiye personel sorununun çözümü için ise ön lisans ve Anadolu Turizm ve Otelcilik Liselerinin genel misyonları tekrar gözden geçirilip bu istikamette müfredatlarının oluşturulması sektörün kalifiye orta düzey yönetici ile kalifiye ara elaman ihtiyacını gidermesi bakımından sayıları artırılma yoluna gidilmelidir.

Bu noktada Avrupa Birliğinde olduğu gibi özellikle kalifiye ara elaman sorununu turizm eğitimi veren okul türlerini bu aşamada üniversite bünyesinde değil de lise düzeyinde daha da yoğunlaştırarak çözümlemek olasıdır. Tabi burada bir sorun daha karşımıza çıkmaktadır ki o da staj sorunu; staj sorununa özellikle ön lisans turizm programları ile Anadolu Turizm ve Otelcilik Liselerinde önem verilmelidir. Turizm işletmelerinin Yine Avrupa’da olduğu gibi her stajyer öğrenci kabul eden işletme en azından 1 tane monitör denilen usta eğitici istihdam etmesi için politikalar gözden geçirilmelidir.

SONUÇ

Çalışmada ayrıntıları ile açıklandığı üzere ülkemizde turizm eğitimi değişik kademelerde ve değişik şekillerde verilmektedir. Fakat bahsedilen bu eğitimin Avrupa ülkelerindeki dağılımıyla ülkemizdeki dağılımı karşılaştırıldığında önemli ölçüde bir farklılık göze çarpmaktadır. Nitekim Avrupa’da turizm eğitimi veren okul düzeyleri genelde orta öğretimde yoğunlaşma gösterirken ülkemizdeki ağırlık tamamı ile yükseköğrenime kaymıştır. Buda yapılan çeşitli araştırmalarla ispatlandığı üzere üniversite düzeyinde bir eğitime sahip kişilerin sektöre bakış açılarına olumsuz yansımaktadır. Bu olumsuzluk genelde öğrencilerin sektörde işe başladıklarında üst kademelerde işe başlama isteğinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Doğal olarak ta turizm işletme sahibi, işletmesinde yönetici olarak çalışacak kişide bir tecrübe isteyecektir. Bu durum tamamı ile sektör ve ilgili eğitim kurumlarını planlayan, kuran, ve müfredat hazırlayan kişi ve kurumlarla turizm işletmeleri arasındaki koordinasyonsuzluktan doğmaktadır denebilir. Oysa ki ihtiyacın ilgili kurumlar tarafından sektör görüşleri alınarak belirlenip ona göre okul açılması ve bu paralelde öğrenci yetiştirilmesi, ve yetiştirilen bu öğrencilerin kalite açısından günün gereklerine uygun pratik ve teorik bilgilerle donatılması turizm sektöründe kaliteli bir hizmet için vazgeçilemeyecek bir zorunluluktur.

Kurslar düzeyinde gerek Turizm Bakanlığına bağlı turizm eğitim merkezleri gerekse Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak turizm eğitimi veren Anadolu Turizm Otelcilik liselerinin sayısı çalışmada da ortaya konduğu üzere yüksekokul düzeyindeki turizm eğitimi programlarının sayısından karşılaştırlamayacak kadar azdır.

Bu noktada Avrupa Birliğinde olduğu gibi özellikle kalifiye ara elaman sorununu turizm eğitimi veren okul türlerini bu aşamada niversite bünyesinde değil de lise düzeyinde daha da yoğunlaştırarak çözümlmek gerekir. Tabi burada bir sorun daha karşımıza çıkmaktadır ki o da staj sorunu ve staj kabul etme şartlarıyla ilgilidir. Staj sorununa özellikle ön lisans turizm programları ile Anadolu Turizm ve Otelcilik Liselerinde önem verilmelidir.

Türkiye’de gerek örgün gerekse yaygın düzeyde turizm eğitimi veren kurumlarının sayısı gün geçtikçe artış göstermektedir. Tüm bu faaliyetlerde hizmeti ve eğitimi daha kaliteli hale getirebilmek için gerek yaygın eğitim gerekse örgün eğitim düzeyinde neler yapılmalıdır? sorusuna verilecek anlamlı bir cevap turizmde gerek mesleki açıdan kariyer yapmak isteyen öğrencilere gerekse sektörün hizmet kalitesinin artırılmasına büyük katkı sağlayacaktır. Söz konusu bu soruya değişik şekillerde yanıt verebilmek mümkün olmakla birlikte genel olarak şu nerileri getirmek yerinde olacaktır.

ÖNERİLER

-Eğitim kurumları ve sektör, yakın ve organik bir işbirliği yapmalıdır. Sektör yöneticileri eğitim kurumlarında görev alırken, eğitimciler de sektöre hizmet vermelidir.

-Staj her iki taraf için angarya olmaktan kurtarılmalıdır. Eğitim kurumları staj yapılacak tesisi özenle seçmelidir. Staj sonu performans değerlendirmelerine azami değer verilmelidir. Eğitim kurumları stajyer verdikleri işletmeleri ziyaret etmeli, öğrencilerin performanslarını yerinde değerlendirmelidirler. Staj programları, sektör ve eğitim kurumlarınca müşterek tespit edilmelidir.

-Turizm eğitim kurumlarının, eğitim süreleri 1 Kasım – 1 Nisan arasında yoğunlaştırılmalıdır. Stajyerlerin iş yerlerine geç başlaması ve erken bitirmesi olumsuzluklar yaratmaktadır.

- Turizm Sektörünün beklentisi, üretime dönük bireylerin yetişmesidir. Teori kadar pratiğe de hakim olan elamanların sektördeki başarı şansları yüksektir. Yaptığı için önemini bilen, hizmet sektörünün ve bizzat birey olarak kendi geleceğine inanan; kendine güvenen bireylerin sektöre ve ülkeye katacakları çok şeyin olacağı muhakkaktır.

-Sektöre atılan ilk adımlarda karşılaşılan ilk sorun, adayların beklentilerinin yksekliliğidir. Adaylar; neyi hangi pozisyonda yapacaklarıyla ilgilenmekte; neyi nasıl yapacakları konusuna yeterince eğilmemektedir. Bu durum, yaşanan dş kırıklıklarının sayısını artırmaktan öteye bir katkı sağlamamaktadır.

-Görev başı eğitimi bütün konaklama sektörünün uygulaması gereken bir eğitim türü haline getirilmelidir ki Avrupa Birliği bu konudaki uygulamalara büyük önem vermektedir. Departman yöneticileri, belli program çerçevesinde günlük ve haftalık olarak bilgi ve ustalık geliştiren eğitimlerini yapmalıdır. Bu eğitim araçları tüm otelin uygulama alanıdır.

-Yabancı işletmeci ile çalışan tesislerin, bu işletmelerin yurt dışındaki tesislerinde çalıştırılmak ve eğitilmek üzere elaman göndermek imkanı yaratması çok faydalı olacaktır.

-Avrupa Birliğinde olduğu gibi özellikle kalifiye ara elaman sorununu turizm eğitimi veren okul türlerini bu aşamada üniversite bünyesinde değil de lise düzeyinde daha da yoğunlaştırarak çözümlemek olasıdır. Staj sorununa özellikle ön lisans turizm programları ile Anadolu Turizm ve Otelcilik Liselerinde önem verilmelidir. Turizm işletmelerinin Yine Avrupa’da olduğu gibi her stajyer öğrenci kabul eden işletme en azından 1 tane monitör denilen usta eğitici istihdam etmesi için politikalar gözden geçirilmelidir.

-Turizm eğitimi, Avusturya’da yüksekokul ve enstitüler dışında özel kuruluşlar tarafından sekiz aylık kurslar veya iki yıllık programlar şeklinde verilmektedir. Yine İtalya’da turizm eğitimi, yükseköğrenimin yanı sıra kurslar seviyesinde örgün ve yaygın eğitim yoluyla yapılmaktadır. Dünya Turizm Örgütü’nün turizm eğitimine yönelik çizdiği çerçeveye Türkiye’deki turizm eğitim kurgusu arasında önemli ölçüde benzerlikler bulunmasına rağmen, uygulamada karşılaşılan problemlerin çözümünde gelişmiş bazı ülkelerdeki modeller incelendiğinde Türk Turizm Eğitim sisteminin bundan yoksun olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim İtalya’da Devlet Otelcilik Personeli Mesleki Eğitim Enstitüsü ve İngiltere’deki “The Hotel and Catering Institute gibi turizmle ilgili, kişi ve kuruluşlar tarafından oluşturulan komisyonlara benzer oluşumlara Türkiye’de de hayatiyet kazandırılmalıdır.

- Turizm İşletmelerinin Avrupa Birliği Ülkelerinde olduğu gibi turizm eğitimine ilişkin bizzat katkısı sağlanmalı yine sektörün turizm eğitimi veren kurumlara da mali yönden destek verici faaliyetlerde bulunmasına ilişkin politikaların bir an önce işlerliğe kavuşturulması gerekmektedir. Bu konu ile ilgili olarak da, bu sektörde çalışan işletmelerden yasayla belirlenecek bir payın turizm eğitimi için harcanmasına olanak sağlanan bir yapı oluşturulmalıdır. Nitekim ABD’de her turizm ve otel işletmeciliği yüksekokulu bulunduğu bölgedeki turizm işletmeleriyle işbirliği içinde çalışırken, eğitimde kendini kanıtlamış Huston, Northern Arizona, Florida International gibi yükseköğretim kurumlarına Hilton, Ramada, Marriot gibi şirketler tarafından önemli finansal destekler verilmektedir.

-VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen; “sektörde hizmet kalitesinin yükseltilmesi için sertifikasyon sistemine geçilmesi” ilkesine yasal düzenlemeyle bir an önce işlerlik kazandırılması, turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyerlerine olumlu yönde yansıyacaktır. Bu aynı zamanda sektörde kalifiye elaman sorununa da bir çözüm getirecektir.

-Yine VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen; “turizm eğitimi ve kalitesinde standardizasyonu, verimlilik ve iş kalitesinin gelişmesini ve istihdam için gerekli beceri düzeylerinin belirlenmesini sağlayacak belgelendirme sistemine geçilmesi” ilkesine de işlerlik kazandırılmasıdır. Turizm sektöründeki iş ve görev tanımlarının evrensel standardizasyonda yapılmasına ve turizm işletmecilerinin işletmelerinde belirli sayılarda turizm eğitimi almış personel istihdam etmelerini bir zorunluluk haline getirmekle birlikte bu hizmet kalitesi ve müşteri tatminine olumlu yönde yansıyacaktır.

-Turist rehberinin yetiştirilmesi görevinin tamamı ile üniversiteler verilmesi ve mezuniyet sonrası yapılacak bir yeterlilik (dil sınavı) sınavı ile bu öğrencilerin turist rehberi olma haklarına sahip olmaları bu alanda da gerek ülke tanıtımına gerekse kaliteli bir rehberlik hizmetinin verilmesine katkı sağlayacaktır. Nitekim II. Turizm Şurası’nda bu konuya ilişkin rehberlik eğitiminin üniversitelerin lisans bölümlerinde yürütülmesine yönelik yasal düzenlemelerin yapılmasına ilişkin bir karar alınmıştır. Bu kararın bir an önce yürürlüğe konulması rehberlik eğitime bilimsel bir boyut kazandırarak kalitenin artırılmasında katkı sağlayacaktır.

-Staj öğrenciler için bir zorunlu olarak yapılan bir faaliyet olmak anlayışından çıkarılmalıdır. Bunun için; turizm eğitim kurumları turizm işletmeleri ile staj anlaşmaları yapmalı ve staj yerinin seçimi konusunda öğrencilere seçenekler sunmalıdır. Öğrenciye staj anlaşması yapılan işletmeler içinden yüz yüze görüşme yaparak staj yerlerini seçme fırsatı tanınmalıdır. Yine insan kaynakları konusunda tutarlı politika ve stratejisi bulunan işletmelerle staj anlaşmaları yapılmalıdır. Staj anlaşması yapılacak işletmelerde uyumlaştırma, rotasyon, hizmetiçi eğitim, ücret düzeyi, çalışma saatleri kıstaslarına bakılmalı ve staj anlaşmasının içeriğinde bu kıstaslara yer verilmelidir. Yine okullardaki staj komisyonlarının etkinliği artırılmalı, komisyonun anlaşma ve staj denetimi işlevini yerine getirecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Bunun için de gerekirse okul ve işletme bütçelerinden ödenek ayrılma yoluna gidilmelidir.

- Oluşturulacak Turizm eğitimi ile ilgili bir eğitim politikaları paralelinde gerek ekonomik gerekse politik nedenlerle okul sayıları ters yönlü (yüksek öğretim düzeyinde) artırılmadan, mevcut okulların yetersizliklerini ve var olan sorunlarının çözümlenmesinin yolları aranmalıdır.

-Eğitim-istihdam etkileşiminden hareketle, eğitilmiş iş gücüne hangi alanlarda ihtiyaç duyulduğu gerçekçi şekilde saptanmalı, personel ihtiyacıyla kontenjanlar arasında denge kurulmalı, okullar ders programları ve içerikleri bu saptamalar ışığı altında oluşturmalıdır.

Turizm işletmeleri için eğitilmiş, kalifiye, motivasyonu yüksek, turizm sektöründe çalışmaya istekli insan kaynağı oluşturma gereği ihmal edilemeyecek derecede bir öneme sahiptir. Çünkü tamamıyla temeli insana dayalı bir sektör olma özelliğinde olan turizm sektöründe daha kaliteli hizmet verilebilmesi ve müşteri memnuniyetini sağlayabilmesi kaliteli bir insan kaynağına sahip olması ile

mümkündür. Bu noktada bahsedilen bu kaliteli insan kaynağına sahip olmanın tek ve alternatifsiz yolu ise ilgili meslek dalında verilen eğitimden geçmektedir. Tabi burada verilen bu eğitimin asıl muhatabı olan sektör tarafından da kabul görmesi de bu yolda kat edilecek mesafeyi kısaltacaktır.

Sonuç olarak da denebilir ki; Avrupa Birliğine uyum sürecinde turizm ile ilgili olan kamu, özel sektör kuruluşları ile eğitim kurumları yıllardır mesleki turizm eğitiminin sorunlarını tartıştığına ve büyük oranda bildiğine göre yukarıda sayılan önerilere doğru ve planlı bir şekilde işlerlik kazandırılması için atılacak her adım gerek turizm eğitimi alanlara ve sektördeki işletmelere gerekse hizmeti alanlara hizmet kalitesi açısından son derece önemli ve olumlu bir gelişme olarak yansıyacaktır.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU, Osman Kemal.** (1992) ,*Turizm Eğitiminin Batı Avrupa Ülkeleri İle Karşılaştırmalı Konumu Ve Türkiye Uygulamasında Yaşanılan Tıkanıklar*, **Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitim Genel Müdürlüğü, 9-11 Aralık, Ankara.
- AKOĞLAN, Meryem ve KOZAK, Nazmi.** (1998), *Kamu ve Vakıf Üniversitelerinin Turizm Programlarında Eğitim Gören Öğrencilerin Profili ve Beklentileri*, I. Ulusal Turizm Sempozyumu, Eğirdir.
- DİNÇER, Füsun.** (1997), *Avrupa Birliğinde Turizm ve Uygulanan Politikalar*, Der Yayınları, İstanbul.
- ESER, Zeliha** (2001), “*Lisans Düzeyinde Turizm İletmeciliği Eğitim Müfredatının Hazırlanmasındaki Faktörler Ve Başkent Üniversitesi Modeli*” Turizm Akademik Dergisi, Ankara.
- HACIOĞLU, Necdet.** (1995), *Türkiye’de Turizm Eğitimi*, (Teksir; Ders Notları), Balıkesir.
- KOZAK, Meryem ve KOZAK, Nazmi.** (1999), *Seyahat Acentaları Yöneticilerinin Turizm Eğitimi Alan Elamanlarda Aradıkları Nitelikler*, Türkiye Seyahat acentaları Birliği (TÜRSAB), İstanbul.
- KÜLAHÇI, Mehmet.** (1992) ,*Turizm Sektöründe İşgücünün Mesleki Eğitimi*, **Turizm Eğitimi Konferansı- Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, 9-11 Aralık, Ankara.
- ÖSYM.** (2001), *Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Klavuzu*, Yüksek Öğrenim Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, , Ankara.
- SEVGİ, Ahmet.** (1992), *Turizm Eğitimi*, **Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, 9-11 Aralık, Ankara .
- SEZGİN, Orhan Mesut.** (2001), *Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı*, Detay Yayıncılık, Ankara,.
- TİMUR, Alp.** (1992), *Türkiye’de TurizmEğitiminin Yapısı, Uygulanan Politikalar ve Sonuçları*, **Turizm Eğitimi Konferansı -Workshop**, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü, Ankara,.
- TUGEV.** (1999), *Turizmde İnsan Kaynakları Planlama ve Geliştirme*, **Turizmde Seçme Makaleler**, Sayı:31, İstanbul.
- .TURİZM BAKANLIĞI.** (1998), *İşgücü Piyasası, İstihdam ve Eğitim*, 1.Turizm Şurası, 20-22 Ekim, Ankara.
- TURİZM BAKANLIĞI.** (2002), II. Turizm Şurası Kararları, Turizm Bakanlığı, ,12-14 Nisan, Ankara.
- TÜRSAB.** (2001), *Turizm Eğitimi İçin Seferberlik*, **Türkiye Seyahat Acentaları Birliği Aylık Yayın Organı**”, Sayı: 213, Kasım, İstanbul.
- WTO**, International Tourism; A Global Perspective, 1997.
- YAĞCI, Özcan.** (2001), *Türkiye’de Turizm Eğitimi ve İstihdamında Karşılaşılan Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Gazi Üniversitesi **Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı:4, Ankara,